

Udržování tradice a popularizace zvonického řemesla v Čisté u Litomyšle aneb na slovíčko se zvoníkem

*Rozhovor zaznamenaly a edičně zpracovaly
Kristýna Prokůpková a Zuzana Vlasáková.*

V obci Čistá u Litomyšle v okrese Svitavy se na návrší nachází venkovský barokně přestavěný, původně gotický kostel sv. Mikuláše. Kostel je obklopen hřbitovem a navazuje na něj areál fary. Během válek byly z věže kostela zrekvírovány téměř

všechny zvony. Zvoníci z Čisté se však rozhodli veškeré ztracené zvony navrátit a obnovit tradici zvonění. O tom, jak se jim tento velký úkol daří, je rozhovor, který nám poskytl jednoho uplakaného zářijového rána zvoník Pavel Kuře.

Idea obnovit zvonění vzešla od vašeho kamaráda, pana Maiwalda. Jak jste došli k takto velkému projektu, jak to celé vzniklo?

Osm let zpátky jsme koncem léta se Štěpánem seděli u ohně a probírali jsme všechno možné. Bylo to v době, když už byly dokončené veškeré opravy kostela, které probíhaly okolo pětadvaceti let. A právě Štěpán, který dříve zvonil, přišel s nápadem, že bychom, když je kostel opravený a v pořádku, mohli obnovit i zvonění. A pak ještě plácnul něco o tom, že tam dříve byl nějaký velký zvon, asi Mikuláš, že nikdo už neví, jaký byl... Bylo nám jasné, že když začneme zvonit, tak to nemůže být recese na měsíc, že jsme oba ve věku, kdy si takovéhle jednorázovky nemůžeme dovolit. Svátek sv. Mikuláše připadá na advent, takže jsme začali na Narození Páně. Bylo to rozhodnutí s vážností i nadšením, s tím, že to chceme pojmut jako kus služby kostelu a obci, že se s tím ztotožňujeme a vnitřně souhlasíme, že něco takového zkrátka musíme udělat. Tam to začalo.

Vy jste začínali tady v Čisté. Kde se ještě angažujete, komu pomáháte se zvony?

U svatého Mikuláše v Čisté už jsou zvony kompletní a v rámci projektu obnovy zvonů v obci se dostalo i na kapličku sv. Jana z Nepomuku v místní části Brlenka, tam zvoní maličký F3. Ještě jeden zvon čeká na příští rok, takový bonus ke mně domů, aby polední Anděl Páně bylo slyšet až na horním konci. Zvonem tónu A2 z Brodku jsme v roce 2016 začínali a symbolicky přesně sedm let poté bych rád druhým A2 Čistou zpečetil.

První zvon mimočistěcký byl pro kapličku v Říkovcích u Litomyšle v roce 2018. Prvně zazvonil v říjnu ke sto letům republiky. Letos v září jsme zavěšovali 93kilové G2 v Horních Vilémovicích u Třebíče. Na žehnání zvonů máme takový univerzální stojan – už na něm seděla celá oktáva od G2 po F3. Také se komplet zrestaurovaly dva sanktusníky – jeden prvorepublikový od Wintera v Čisté, druhý pozdně barokní od Strauba v sousední Mikulči. Oba předtím spali zarezlí a opuštění hlubokým spánkem. Pro kostel v Mikulči se aktuálně připravují formy na nový 185kilový ES2, zavěšený bude na dochované hlavě svého předchůdce, slavnostní odhalení má být letos (2022) o vánočním koncertu. Pak už tam přijde vrátit jen G2, taky válečné ztráty. Mikuleč má podobně pohnutou historii jako Čistá – obě obce byly do konce války majoritně německé, ale co do počtu obyvatel i do síly ekonomické a sociální je Mikuleč mnohem slabší a do dneška si nese kus toho stigma sudetské vesnice. Čistá také, ale stigma se tu daří přetavovat v plusy. Rekvizicemi obou válek jsou věže vymetené všude kolem, takže práce je dost. Opakovaně jsme mohli pomoci také díky zkušenosti s Česko-německým fondem budoucnosti. U nového

Obr. 1. Kostel sv. Mikuláše v Čisté, v záběru věž se třemi zvony i sanktusová věžička s dvěma menšími zvony, foto: Kristýna Prokúpková

zvonu se vždycky snažím, aby měl v první řadě páku na ruční zvonění a svého zvoníka. Elektrický lineární motor může dostat vždycky.

Pokud jde o vlastní zvonění, pravidelně zvoníme v Čisté, podle potřeby v kapitulním kostele v Litomyšli, příležitostně na Brlece, klíč mám také od sv. Bartoloměje v Karli.

Vy jste tady ve věži měli tento původní zvon (sv. Petra a Pavla), se kterým se zvonilo už předtím...

Ano, ten se vrátil z německých hutí v roce 1947. Když jsme na svátek Narození Páně 2014 po letech zazvonili, byl uvolněný na závěsu, páka byla uvolněná a odštípnutá, srdce bylo silně podvěšené a velmi tvrdé, takže hrozilo až poškození zvonu. Tyto nedostatky jsme vychytali jako první, aby ten starý zvon byl funkční, zvonění bylo bezpečné a vůči zvonu maximálně šetrné. Pak jsme našli malý spící sanktusník, po vyčištění, promazání a opravě závěsu srdce zazvonil na svátek Zmrtvýchvstání Páně 2015. Slouží i jako umíráček.

V roce 2015 jsme instalovali na věž nové věžní hodiny. Odbíjejí mechanicky palicemi na zvony zrepasovaným původním bicím mechanismem, takže ve zvonovém patře zůstalo vše krásně při starém, žádné ohyzdné elektromagnety. Celé hodiny se odbíjejí na tento starý zvon F1 sv. Jana a Pavla mučedníků. Aby mohly odbítet i čtvrt hodiny – to byla ta jedna rána, to jedno cinknutí, jak jste se lekla, (smích) podařilo se v rámci obnovy věžních hodin a jejich odbíjení pořídit právě tento zvon tam nahoře. Je to A2, jmenuje se Václav neboli Vašek, nebo také Malej. Má 65 kilo. Co pamatuji, byl to první zvon, který

Obr. 2. Rozhoupávání Mikuláše, foto: Iveta Nádvorníková, 2021

se žehnal v rámci litomyšlské farnosti dost možná od války. Světil ho P. Beneš – ten dal všechny kostely na Litomyšlsku do pořádku. Vlastně zvoníme i díky němu – a jako pokračování toho, co on začal. Původně byl na postu A2 barokní umíráček, obnovený byl ale jako poledníček – krom odbíjení čtvrt hodin zvoní každodenně Anděl Páně. Hlava s pákou a většina kování jsou právě od původního barokního zvonu a skvěle slouží dál. U čepce má napsaný chronogram, kde vzpomíná na zvonaře Jana Zejdu, který odléval původní barokní zvon. Vaška jsme vytáhli na věž přesně ve výroční den rekvizice jeho předchůdce 18. března, zavěsili ho a ještě ten večer prvně zazvonil. Byla to úžasná akce, úžasný pocit. Paní zvonařka Dytrychová byla u toho, tenkrát nám ještě moc nevěřila. Vlastně v Čisté doprovázela postupně všechny své nové zvony. Samozřejmě byly potřeba nějaké úpravy na palicích, jedna byla z normálního dílenského kladiva, vyloženě tvrdá ocel, která ničila zvon, ještě navíc tloukla hranou. Takže palice jsou změřené, nějakých 118–120 „brinelů“, to znamená, že se pohybujeme na tvrdosti materiálu, jakou mají nová zvonová srdce. Ovládání pák s palicemi probíhá mechanicky, ve zvonovém patře nedošlo prakticky k žádným změnám a z komory původního hodinového stroje lze alternativně ze stejného místa, kde jsou teď umístěny bicí motory, přepákovat a odbíjet starým hodinovým strojem. Pohon hodin, tedy ručiček nad námi, tam už je jiný systém, samostatná mechanika. Ale mám takový sen – třeba na některou z příštích Nocí kostelů – ručičky hodin pohánět novým strojem, ale odbíjení synchronizovaně odbíjet tím starým.

Kdy se objevila vize vrátit ten největší zvon – sv. Mikuláše?

Ta myšlenka padla hned v tom létě 2014 a byla to myšlenka hodně odvážná. Po ní následovaly roky průzkumů, studia, příprav, shánění informací, velmi nám pomohli kampanolog Radek Lunga a památkářka Veronika Cínková. Pak samozřejmě přišel na řadu rozpočet a hledání způsobu, kterak to financovat – takový zvon je nákladná věc, zvlášť když chcete výzdobu obnovovat ve stylu té původní. Třeba jen rekonstrukce samotné koruny zvonu – zde šestiramenná s maskarony, je dělaná co možná nejbliž podle dochovaných materiálů ve stylu té původní, síla a rozteč ramen vychází z původní zvonové

Obr. 3. Kopie střípku z původního zvonu sv. Mikuláše v porovnání s reliéfem na novém zvonu, foto: Kristýna Prokůpková

hlavy. Tak jen ta koruna vám prodraží zvon v řádu vyšších desítek tisíc korun, spíš víc. Ale rozhodnutí bylo: Mikuláš musí vypadat tak, jak vypadal ten původní vrcholně barokní, nebo alespoň co nejbliž k němu, protože takový sem patří. Zdejší zvonovou stolicí a vůbec celé zvonové patro od doby obnovy po požár v období baroka nikdo nepoškodil neodborným zásahem, nejsou tu kdysi progresivně moderní a dnes již dubovým dřevem opět překonané nýtované ocelové profily, jako by se tu zastavil čas... Jsou tady krásné dřevěné hlavy, je tady to původní prostředí a myslím si, že zvon s novodobým designem a technickou korunou by tu byl jako pěst na oko. Důležitá byla nezlomná vůle a víra. Taky trochu neskromné, ale funkční a vždy hecující: Kdo, když ne my, kdy, když ne teď! Trvalo to něco přes pět let, ale s tím jsme do toho šli. A dnes je tady. Důležité bylo přiblížit zdejší zvony lidem v místě. Od roku 2014 vycházely v obecním časopise články o historii zdejších zvonů a zvonařů, bylo to na pokračování, takže lidé byli zvědaví, co bude příště, co si zase přečtou. Vesnice pomaličku vnímala obnovu zvonů nejenom jako návrat něčeho, co viselo tam někde na kostele, kde spousta z nich v životě ani nebyla, ale postupně jako součást, hlas, symbol své vesnice, součást života té vesnice, součást vlastní identity...

Jak jste vybírali zvonařskou firmu, která zvon sv. Mikuláše odlije?

Už v roce 2015 jsme vybírali dodavatele na první zvon, který tohle celé odstartoval. Oslovil jsem všechny zvonařské dílny v České republice a na základě nabídek, které jsme dostali, jsme vybrali brodeckou zvonařnu. Paní zvonařka Dytrychová byla také jediná, která sem i fyzicky přijela, prohlédla si věž, prostředí, provedla zvukové zaměření starého zvonu, protože naším požadavkem bylo, aby oba zvony bylo možné provozovat současně, byť je mezi nimi samozřejmě značný váhový rozdíl, a pokud se jedná o tón, je mezi nimi více než oktáva. Ale chtěli jsme to tak a dnes v podstatě při každém pravidelném zvonění ty zvony zvoní spolu, byť jen nějaké dvě, dvě a půl minuty, ale zvoní na ně náš dorost, a kdyby neměli na čem zvonit, tak bychom je tady těžko mohli zasvěcovat

na tunovém zvonu. A když jsme potom vybírali dodavatele na Mikuláše, tak nám bylo jasné, že v České republice to dvoutunové D1 jsou schopní odlít jedině v Brodku. Poptávali jsme tedy i pana Tkadlece, o kterém víme, že odléval šestnáctiapůlmetrákový zvon do Poličky, ale od něj jsme zpětnou vazbu nedostali, takže Mikuláše nám dělal Brodek a musím říct, že spolupráce s paní zvonařkou je výborná, funguje už roky, je tam už vzájemné porozumění a pochopení, lidský vztah. Paní zvonařka je zkrátka naše! Navíc je obrovskou výhodou, když je zvonárna relativně kousek, těch sto kilometrů, protože hlavně během přípravy a aplikace výzdoby na modelu zvonu bylo třeba řadu věcí řešit přímo ve zvonárně, nebylo možné to řešit telefonicky nebo online. Třeba nápis na věnci zvonu Mikuláše potřeboval cca 4,88 metru, ale zvon má po obvodu jen cca 4,5 metru, takže musíte redukovat. Je to v latině... A samozřejmě je příjemnější, když k lití nejedete někam tisíc kilometrů do Astenu do Holandska, ale tady přes kopec na Moravu. Ve fázi, kdy se připravoval tzv. falešný zvon, domluvili jsme ve zvonárně exkurzi, přijel tam autobus zvědavců z obce, kteří si mohli vše prohlédnout. Jsem patriot, a když ty věci umíme u nás – je tady bohatá tradice zvonařů už od přelomu gotiky a renesance –, tak proč bychom měli zvony dovážet z ciziny.

Navíc tu máme ještě jednu pikantnost: původní barokní zvonový soubor kostela svatého Mikuláše v Čisté, který vznikl po požáru kostela mezi roky 1741–1744, byl od zvonařky Kateřiny Kerckerové z Brna, pouze umíráček z roku 1753 byl od zvonaře Jana Zejdy z Vysokého Mýta. Čtyři zvony od ženy, jeden od muže. Dneska tu máme zase pět zvonů, a z toho čtyři jsou opět od ženy zvonařky, pouze jeden, ten úplně nejmenší sanktusník, je od Oktáva Wintera, rok 1922, jinak je to jednou Kateřina Kerckerová, rok 1744, a třikrát Leticie Dytrychová. Takže tradice žen zvonařek.

Ve svatém Mikuláši, jenž je nově ulitý a největší, je vložená část z původního zvonu, ta je vidět v horní části reliéfu...

On to není doslova původní kousek. Je to otisk střepu. Zvon vzniká z roztaveného bronzu a při lití by nebylo možné tam vsadit nějaký střípek. Vymysleli jsme to s paní zvonařkou jako takový vtípek, že otisk původního střepu bude v hlubším reliéfu, aby bylo patrné, co je otisk originálu a co už je dotvořené.

A kde jste našli ten původní střípek, jak jste k němu přišli?

Původní velký zvon Mikuláš byl příliš velký na to, aby v roce 1917 při rekvizici prošel okenním otvorem, takže ho rozbili přímo tady na věži, a protože to byla práce vojenské posádky z nedaleké Litomyšle, zřejmě zafungovaly známosti nebo se jim místních zželelo. A nebylo by to ojedinělé, že se prostě střípek někde ztratil... Zůstal v jednom statku poblíž kostela, kde žil kostelník, svého času možná i zvoník. Po pětáctýřicátém, kdy většina původních obyvatel německé národnosti musela odejít, tam přišli Češi. A nějakých dvacet let poté tam stěhovali stůl a našli cosi a mezi tím i střípek, ale nikdo nevěděl, z čeho, nevěděl proč... A když se rozjížděla akce na obnovu Mikuláše, střípek se našel a jednoznačně jsme ho identifikovali jako střep toho původního Mikuláše. Nakonec se stal symbolem obnovy zvonu Mikuláš, součástí loga pro veřejnou sbírku a z hlediska financování také základní dárcovskou jednotkou. Střípek ke střípku...

Abych byl úplně pravdomluvný, tenhle střípek, který držíte v ruce, je kopie toho originálu. Originál je velmi dobře uschovaný, kopie mají zvoníci. Tento střípek dávám lidem při prohlídkách do ruky. Stejně jako originál je ze zvonařského bronzu.

Do zvonu sv. Mikuláše, do slitiny, prý byly přidány nějaké osobní zlaté předměty. Co to bylo za předměty, čím a proč?

S kamarádem a kolegou zvoníkem Štěpánem vnímáme zvonickou službu a zvonictví jako srdeční záležitost, osobní postoj, přesvědčení. Zvon je pro nás „res sacra“. Oba máme velice blízký vztah k celému projektu, Štěpán i s ohledem na své předky. Takový

Obr. 4. Pavel Kuře rozeznívá zvon dlaní, foto: Kristýna Prokůpková

zvon je něco jako dítě – je to dlouhá cesta, spotřebuje obrovské množství energie, času, není to tak, že si řeknete „udělejte nám zvon“ a pak si ho jen odvezete... Je to velice niterní záležitost, a protože jsme věděli, že do toho starého Mikuláše nějaké zlato padlo (nakonec nám to potvrdila i analýza materiálového složení střepu toho původního zvonu, tedy znali jsme i množství zlata v původním zvonu), tak ta původní myšlenka byla, že tam skončí naše zlaté snubáky. Už to bylo na nadějně cestě, ale Štěpánova žena to nakonec po nějakém zvažování stopla, ovlivnila i moji ženu, takže to stoply obě dvě. (úsměv) Tak jsme sehnali jiné zlato. Já jsem si pořídil dva prsteny, které jsem nějakou dobu nosil, abych k nim získal vztah. A při liti šlo do bronzové slitiny i to zlato. No, a hlavní mecenáš zvonu Arnošt Maiwald (ano, jste správně, je to stejná rodina, mladší bratr Štěpána), když viděl, jak tam jdeme s tím zlatem, sundal manželce Marcelce z ruky zlatý náramek a ten šel do zvonu taky. Je tam zlato v desítkách gramů, rozhodně ne tolik jako v původním zvonu, ale je tam.

Byla někdy nějaká chvíle, kdy jste si říkal, že to nemáte zapotřebí, že s tím skončíte? Nebo alespoň nějaký těžší moment?

Ano, člověk zakolísal. Spotřebovávalo to obrovské množství energie, kterou by člověk mohl investovat jinde – doma, v rodině, v obci, v zaměstnání... Jak jsem zmiňoval, na projektu jsme spolupracovali s Česko-německým fondem budoucnosti. Žádost není úplně jednoduchá, množství příloh, vše v obou jazycích, je s tím dost administrativy, chcete to udělat co nejlépe, nemáte zkušenosti. Člověk to samozřejmě dělá sám, protože ty informace nikdo takhle po kupě v hlavě nemá, nebo zase nekomunikuje s rodáky v Německu, takže to nebylo možné na nikoho jiného delegovat... Všechno bylo fajn až na poslední krok, kdy projektový partner v Německu musel vyplnit svoji část žádosti a uložit ji. Jenže ono mu to nešlo uložit a nedařilo se to několik dní a už se blížil termín k předání. Žádost nakonec odešla čtrnáctého, deset minut před půlnocí, patnáctého by už bylo pozdě! (smích)

Prosadit v obecním zastupitelstvu vyhlášení veřejné sbírky a později finanční příspěvek obce také nebylo jednoduché. Samozřejmě člověk věděl, že přijdou obtížné

Obr. 5. Žehnání zvonu sv. Mikuláše, foto: Zvoníci z Čisté, 2019

otázky, například proč si to církev nezaplatí sama z restitucí, proč bychom vůbec měli mít nějaký zvon, k čemu to je dobré, proč by to obec měla vyhlášovat... Někteří lidé to vidí jinak, takže to byl další složitější moment... *(Rozhovor přerušilo automatické odbíjení 10 hodin dopoledne.)*

Tento zvon má 113,5 centimetru v průměru. Říká se, u kvalitních zvonů co centimetr v průměru, to vteřina na dozvánění. To, co teď slyšíte, takové to hučení, to je spodní oktáva. Ta je u F1 slyšet tak minutu a půl, minutu a tři čtvrtě po tom posledním úderu.

Takže sv. Mikuláš je slyšet jak dlouho?

Ten má 142,5, takže po poslední ráně, když na něj nesáhnete, tak přes dvě minuty. *(Začne dlaní zvon rozeznívat.)*

Vláďa Molík, zvoník od sv. Vojtěcha z Prahy kousiček od Národního divadla – mají tam prý nejkrásněji znějící pražské zvony –, umí na zvony i zahrát. Mají tam renesanční zvony Ludmilu a Vojtěcha a umí s nimi neskutečné věci. To je tedy pan zvoník.

Tady máme tři zvony a další dva jsou kde?

Na sanktusové věžičce. *(Otevírá okno věže a ukazuje na malou vížku.)* Pavel z roku 1922 je historicky druhý Pavel na svém místě a ten větší, co je blíž k nám, to je Petr. Je to už čtvrtý Petr na stejném místě. Oba jsou v parametrech svých barokních předchůdců. Petr na sobě nese i informaci v podobě chronogramu, který odkazuje na všechny jeho předchůdce: Protože oheň pohltil, války uloupily, dobrem věrných chval pátý k žití zní. Ano, je to chronogram, když to posčítáte, dostanete letopočet. A nese na sobě i stručnou modlitbu: Sancte Petre, ora pro nobis – tak jako ten předchůdce prvorepublikový i ten barokní a zřejmě i ten středověký. Ten menší se používá jako umíráček. V březnu 1942, kdy z kostela odešly do války tři zvony, zůstala velká věž úplně prázdná a v malé věži zbyl jen ten malý Winter. Po obou válkách z původních pěti zvonů, z těch téměř tří tun, když to řeknu hmotnostně, zůstal jen ten maličký Pavel, který má sotva 24 kilo. To

Obr. 6. Zvony velké věže – zprava: největší sv. Mikuláš, vedle něj historický sv. Jan a Pavel, nejmenší sv. Václav, foto: Zvoníci z Čisté, 2019

je jediné, co tu zůstalo po březnu 1942, takže musel plnit všechny funkce, včetně umíráčku. A když se potom v sedmačtyřicátém starý zvon vrátil zpátky, tak dál plnil funkci sanktusníku i umíráčku. Celý obnovovaný zvonový soubor a funkce jednotlivých zvonů jsme od počátku přizpůsobovali potřebám současné doby.

Při jakých příležitostech zvoníte?

Před každou bohoslužbou, tedy zpravidla každou neděli ve čtvrt na jedenáct, dál o státních svátcích (ne o všech), samozřejmě Vánoce, Velikonoce, začátek školního roku tady oznamuje krátce před osmou ten největší zvon, pak pohřby, svatby... A končíme nebo spíš začínáme s ostatními zvoníky společně každý rok: na Silvestra se tu před půlnocí sejdem i s manželkami a úderem půlnoci začneme zvonit všemi zvony velké věže. Když se dozvoní, následuje přípitek na trámech, zazpíváme státní hymnu, svatováclavský chorál a v jednu jdeme spokojeně domů. Nejprve to byl nápad dřívějšího starosty – takové benefiční zvonění na podporu projektu obnovy věžních hodin. A stalo se krásnou tradicí. Předchozí i současný starosta jsou též zvoníky.

Během rozhovoru několikrát zazvonil malý zvon a je to velká rána, nedovedu si představit zvuk těch velkých zvonů... Nepoškozují to zvoníkům sluch?

Jak vidíte, při zvonění stojíme přímo u těch zvonů. U starého barokního zvonu je ta rána měkčí. Co se týká A2, tam stojíte nějaké tři metry pod zvonem, tedy dříve jsme to zvládali bez ochrany sluchu. Ale když jsme poprvé zvonili na Mikuláše, překvapilo nás, jaká je to pecka. (smích) To bylo v den, kdy se dole požehnal, pak byla slavnostní mše, během té se zvon vytáhl nahoru, namontoval a asi dvě minuty poté, co skončily ty nejnужnější montážní práce, skončila mše a průvod vyrazil z kostela. A do toho poprvé zazněly všechny tři zvony z velké věže včetně Mikuláše. A od té doby si dáváme špunty do uší, děcka samozřejmě také. Jen jeden tvrdí, že mu to nevadí. Ta rána je ovšem

hodně intenzivní a zvlášť, když vám to křápe přímo u ucha... Po tom prvním zvonění na Mikuláše mi hučelo tři dny v hlavě, takže jsme okamžitě sháněli špunty. Pro návštěvy tu máme pořádnou zásobu. *(Směje se a ukazuje plnou krabici.)*

Jinak když byly všechny zvony zpátky, přemýšleli jsme, a je to až taková neskromnost, že když tady máme dvoutunové D1 a devítimetrákové F1, že by sem pasovalo ještě nějaké G1, to je zhruba tři čtvrtě tuny, anebo půltunové A1. Takový přídatek naší generace. Ovšem kam s ním? Definitivně mě přesvědčil pan Rostislav Bouchal, pan mistr, tehdy šéf firmy Boroko, co rozuměl zvonům a všemu kolem nich jako nikdo jiný, a k tomu bezvadný chlap a praktik. Tak když jsem mu ten nápad se třetím velkým zvonek nastínil, povídá mi: „Pane Kuře, pokoru!“ Takové jako „neblbněte, neblbněte, co tu máte, to bohatě stačí a nevymýšlejte nějaké zhovadilosti“. *(smích)* Tak jsem tedy uznal, že ok. Samozřejmě že tu hlavu a srdce na ten třetí velký zvon by dělal taky on, ale ani ten kšeft pro něj nebyl argument. *(smích)* Ten chlap byl prostě formát. Je strašně fajn, když si může člověk s někým takovým popovídat, takoví lidé jsou dar... Oni vám řeknou to, co člověk nikde nevyčte, ani v té neodbornější literatuře. Ale otevřeně: občas nad tím A1 stejně přemýšlím...

Jak jste říkal, vesnici Čistou zasáhl odsun německého obyvatelstva, je tu nějaká kontinuita s lidmi, kteří odešli? Vracejí se sem rodiny, nebo podílely se některé na obnově zvonů?

Pár rodin zůstalo. Například kamarád a kolega zvoník Štěpán je ze smíšené rodiny a nejraději zvoní na starý zvon, u kterého se vystřídaly generace zvoníků. S místními rodáky nebo jejich potomky, kteří odsud museli odejít, se známe, voláme si, jsme v kontaktu přes sociální sítě, občas se potkáme, víme o sobě. Vlastně to byla právě obnova zdejších zvonů, která oživila stará přátelství a položila základy nových. Občas sem přijede někdo úplně neznámý, zpravidla potomci našich rodáků. A pak třeba zjistíte, že jejich děda nebo táta se narodil nebo žil kousek od vás, skoro soused... Kostel a zvony jsou průsečík a díky určité znalosti historie obce a jazyka tu mají jakýsi styčný bod. Je to přínosné oboustranně. Velký zvon Mikuláš vznikl společným úsilím také našich původních německých rodáků a dá se říct, že je to i zvon česko-německého usmíření. Při žehnání měl jeden z místních rodáků řeč, což do té doby bylo obtížně myslitelné. Samozřejmě ten člověk musí volit slova – nemůže říkat „v naší chalupě“, ale „v chalupě, kde jsme bydleli“, ne všechno se dá říct úplně tak, jak to ten člověk cítí, ale je tady ten člověk přijímaný, ví se o něm, má tu přátele, se kterými je v kontaktu, i nové přátele, jež získal v průběhu nedávné doby. Ano, Hans Sobola, kterému je už pětadesát, je náš čestný zvoník a při slavnosti požehnání nového velkého zvonu Mikuláš zvonil na starý barokní zvon. Jsem moc rád, že mikulášský projekt spojil mnoho lidí, spojil i Čechy a Němce zde v Čisté. Jsem moc rád, že se toho naši rodáci dožili, a i když s ohledem na věk a zdraví mohli přijet jen někteří, zazvonil jim Mikuláš v ten den (a zvoní pokaždé) až do jejich vzdálených domovů.

Vy jste zmiňoval dorost. Koho zaučujete ve zvonění a co vás k tomu vedlo?

Štěpán i já jsme součástí komunity obce Čistá i komunity farní a naše děti s námi chodí jak na věž zvonit, tak poté do kostela na mši. Tím, že od března 2016 zvoníme i na menší zvon A2, taháme naše zvědavá děcka samozřejmě s sebou na věž. Chtěli být při tom, chtěli si také cinknout a pod dohledem dospělých si zvonění pomaličku osahávali. Dneska už dvanáctiletá Karolína zazvoní na starý devítimetrákový zvon. Kuba s Editou zvoní samostatně na A2 od svých čtyř, resp. pěti let a zvoníky jsou po většinu svého života. Malý A2 jim začíná být těsný a pošilhávají po větším. Snad jim to vydrží. Říkám, že když lidé (v obci) nenajdou nikoho, kdo by si vzal zvonickou službu za své, tak si hlas zvonů nezaslouží. Jednou za rok si cinknou i děcka z místní školy. To když končí školní rok. Nejstarší, pátáci, mají takovou VIP prohlídku kostela a věže a můžou si rozhoupat starý zvon, případně si můžou cinknout na některý z těch menších, na sanktusníky. Dříve to

bývalo tak, že třeba ani celá třída (tady jsou malotřídky, pět deset děcek) nebyla schopná rozhoupat starý zvon, ale nevím, čím to je, ale poslední roky ho páťáci rozhoupají třeba i ve dvou. Tedy ne přímo naplno rozhoupat, ale cinkne.

Děláte i různé edukační akce pro školy, pro veřejnost. Lidé se mohou přijít podívat, poslechnout si, vyzkoušet...

Ta akce pro páťáky, kteří se loučí se školou a s obcí, ta je už zažitá. Noc kostelů je samostatná kapitola, kdy jsme se na některých z předchozích ročníků vyloženě věnovali zvonům. Každopádně během Noci kostelů se dostane ke zvonům každý, kdo chce, a dostane i solidní penzum informací. Minulé léto nám v rámci barokního litomyšlského festivalu přednášel o zvonech doktor Leoš Mlčák, památkář a asi největší znalec moravských zvonů v současné době, následovala praktická část přímo na věži. Letos na jaře jsem tu měl přednášku pro Klub regionální historie Litomyšl, která byla zaměřená na zdejší zvony a na obnovu velkého zvonu Mikuláš. Lidé tu dostávají informace z první ruky, zasvěcené, s příběhem. Každý zvon má svůj příběh a my zvoníci jsme tu, aby si ho každý mohl zažít...

Rozhovor s jubilantkou Zdeňkou Paukrtovou

(* 20. srpna 1947 Dubňany, okres Hodonín)

*Rozhovor zaznamenaly a edičně zpracovaly
Veronika Cinková a Zuzana Vlasáková.*

Zdeňka Paukrtová je historičkou umění a specialistkou restaurování, která se narodila v moravských Dubňanech roku 1947. Vystudovala dějiny umění a historii na Masarykově univerzitě v Brně v letech 1970–1975, kde rovněž roku 1977 získala titul PhDr. V letech 1986–1988 navázala postgraduálním studiem na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Od roku 1976 do svého odchodu do penze roku 2011 působila při dnešním Národním památkovém ústavu, územním odborném pracovišti v Pardubicích (2008–2011), respektive při (Národním) Památkovém ústavu v Pardubicích (1991–2008) a Krajském středisku státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje se sídlem v Pardubicích (1976–1991). Od roku 1993

se rovněž věnovala pedagogické činnosti na Škole restaurování a konzervačních technik v Litomyšli (později Vyšší odborné škole / Institutu školy restaurování a konzervačních technik, od roku 2005 Fakultě restaurování Univerzity Pardubice), byla kurátorkou výstav o umění a zámeckých expozic a stala se autorkou mnoha odborných statí.

Následující rozhovor o cestě paní doktorky Paukrtové (nejen) k restaurování vznikl u příležitosti jejího půlkulatého jubilea a zároveň v rámci výzkumné oblasti II. Dějiny památkové péče v českých zemích financované z institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace (IP DKRVO) poskytnuté NPÚ Ministerstvem kultury ČR.

Paní doktorko, co Vás osobně přivedlo ke studiu dějin umění?

Já jsem se na dějiny umění hlásila třikrát a vzali mě právě na třetí pokus. V tu dobu jsem již rok pracovala v Brně na Ústředí uměleckých řemesel, kde vznikala převážná část nové tvorby, ale také se renovovaly starší, převážně uměleckořemeslné věci nebo celé interiéry; názory na tuto část produkce se v té době teprve tříbily. Měla jsem tam možnost nahlédnout do problematiky restaurátorských prací, i když toto byla poněkud jiná záležitost – spíše renovace a oprava než památková obnova tak, jak jsem se s ní setkala později. Byla jsem také členkou Klubu přátel výtvarného umění a chodila jsem na tematické výstavy, takže jsem se v této oblasti pohybovala. Kromě toho mě uchvátily práce některých profesorů, včetně pana profesora Alberta Kutala, četla jsem si je a nastudovávala, díky čemuž jsem posléze měla ve škole výhodu – orientovala jsem